

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

9.1

Hvorfor Quintus Claudius Quadrigarius i den nittende bog af sine Årbøger skriver, at skud rammer mere lige og sikkert, hvis man kaster dem opad, end hvis man kaster dem nedad.

1 Quintus Quadrigarius skrev følgende i den nittende bog af sine *Årbøger*, da han beskrev, hvordan en by blev belejret af prokonsul Metellus, og hvordan byens indbyggere forsvarede sig mod ham oppe fra bymurene: "Bueskytterne og slyngekastere udslyngede på begge sider deres våben med den største energi og tapperhed. Men der er en forskel på, om man skyder en pil eller kaster en sten nedad eller opad: Nedad kan ingen af de to afsendes præcist, men opad går begge fint. Derfor blev Metellus' soldater såret i langt mindre grad, og hvad der var af afgørende betydning: De drev med stor lethed fjenderne væk fra murtinderne med deres egne slyngekastere."¹

2 Jeg spurgte taleren Antonius Iulianus, hvorfor det var tilfældet, som Quadrigarius havde fortalt, at skud blev mere præcise og direkte, hvis man skyder en sten eller en pil opad frem for nedad, når et kast oppefra og nedefter er meget nemmere end nedefra og opefter. 3 Da Iulianus havde accepteret spørgsmålets art, sagde han: "Hvad han har sagt om en pil og en sten, kan siges om næsten ethvert kasteskyts. 4 Det er nemmere at kaste, som du har sagt, hvis du kaster nedad, hvis du blot vil kaste og ikke vil ramme noget bestemt. 5 Men når måden og kraften i kastet skal styres og rettes, og man kaster nedad, ødelægges herredømmet og kontrollen hos afsenderen ved faldet og vægten af det udsendte kasteskyts. 6 Men hvis man kaster mod et mål højere oppe, og man retter hånd og øjne for at ramme noget ovenover, vil kasteskytset, som man har udsendt, gå derhen, hvor éns bevægelse har ført det." 7 Det var omtrent denne anskuelse, Iulianus meddelte mig, da han snakkede om citatet af Quintus Claudius.

8 Når Quintus Claudius ligeledes siger: "De drev (*defendebant*) med stor lethed fjenderne væk fra murtinderne", skal man være opmærksom på, at han ikke har brugt *defendebant* på den gængse måde, selv om det dog er god latin. 9 *Defendere* og *offendere* har nemlig modsat betydning, for det sidstnævnte betyder *empodón*

1. Quadrigarius, *Annales* 19 fr. 85 Peter.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

échein, det vil sige at løbe mod noget og angribe det, mens det førstnævnte betyder *empodón poieín*, det vil sige at vende og drive væk, hvilket siges på dette sted af Quintus Claudius.

9.2

Med hvilke ord Herodes Atticus stemplede en person, der ved sin klædedragt falskeligt havde udgivet sig for at være filosof.

1 Til Herodes Atticus, den tidligere konsul, der var bekendt for sin behagelige karakter og sin græske veltalenhed, kom der engang, mens jeg var til stede, en mand, der var iklædt en kappe; han havde langt hår og et skæg, der nåede ham helt ned til underlivet, og bad om penge til at købe brød. 2 Så spurgte Herodes, hvem han da var. 3 Med bebrejdelse i minespil og stemme sagde han, at han var en filosof, og han tilføjede også, at han undrede sig over, at Herodes mente, at det var nødvendigt at spørge om noget så åbenlyst. 4 "Jeg ser et skæg og en kappe," sagde Herodes, "men jeg har endnu ikke set filosofen. 5 Jeg beder dig om at gøre mig den tjeneste at fortælle, ved hvilke beviser, du mener, vi skal genkende dig som filosof!"

6 Imidlertid var der nogen af Herodes' ledsagere, som sagde, at manden var en vagabond, og at han var en værdiløs fyr, der boede på beskidte værtshuse, og at han plejede at overfalde med skældsord, hvis han ikke fik, hvad han bad om; Herodes sagde: "Lad os give ham nogle penge, hvordan hans karakter så end er, ud fra den betragtning, at vi er mennesker, men ikke han!"

7 Og han gav ordre til, at han skulle have penge til brød for tredive dage.

8 Så kiggede han på os, der fulgtes med ham, og sagde: "Musonius befalede engang, at en tiggerfilosof af denne type, der forkyndte, at han var filosof, skulle have tusind sestertser, og da flere fortalte ham, at manden var en ondskabsfuld og bedragerisk slyngel, der ikke fortjente noget godt, fortæller man, at Musonius med et smil sagde: 'Så har han fortjent nogle penge!'² 9 Men hvad der smerter og ærgrer mig mere," sagde Herodes, "er, at den slags lumpent og skrækeligt kryb har overtaget det mest hellige navn og kalder sig filosoffer. 10 Mine athenske forfædre

2. Musonius fr. 50 Hense.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

fastsatte i et offentligt dekret, at navnene på de to tapreste unge mænd, Harmodios og Aristogeiton, som for at genvinde friheden prøvede at dræbe tyrannen Hippias, aldrig måtte gives til slaver, fordi de ikke mente, at det var ret, at navne, der havde ofret sig for fædrelandets frihed, skulle besudles ved kontakt med slaver. 11 Hvorfor skal vi så acceptere, at filosofiens lysende navn skal tilsmudses af de ringeste mennesker? Jeg hører, at der findes et lignende eksempel, men på det stik modsatte, nemlig at de gamle romere havde besluttet, at fornavnene på de patri-ci-ere, der havde skadet republikken og derfor var blevet dømt til døden, ikke måtte gives til nogen inden for den samme patriciske slægt, så at også deres navne syntes at være vanæret og døde sammen med dem selv."

9.3

Et brev fra kong Filip til filosofen Aristoteles om den nyfødte Alexander.

1 Filip, Amyntas søn, Makedoniens konge, ved hvis dygtighed og energi make-terne var blevet en meget rig nation og var begyndt at blive herrer over mange folkeslag og nationer, og om hvis magt og hær Demosthenes i nogle berømte taler sagde, at hele Grækenland skulle tage sig i agt for og frygte dem – 2 denne Filip, som godt nok altid var beskæftiget og optaget af krigeriske gøremål og sejre, var dog ikke totalt fremmed for kunst og kultur, og det meste af det, han gjorde og sagde, var præget af charme og elskværdighed. 3 Der findes således bøger med hans breve, som er fyldt med elegance, finhed og klogskab, som f. eks. det brev, hvori han meddeler filosofen Aristoteles om sin søn Alexanders fødsel.

4 Eftersom dette brev rummer en opfordring til at være omhyggelig og om-sorgsfuld i opdragelsen af børn, har jeg fundet det rimeligt at citere det som en påmindelse af forældre. 5 Det kan oversættes på omtrent denne måde:

"Filip hilser Aristoteles.

Du skal vide, at jeg har fået en søn. Derfor takker jeg guderne, ikke så meget, fordi han er blevet født, som fordi han er blevet til, mens du lever. Jeg håber nemlig, at det vil ske, at han opdraget og uddannet af dig vil vise sig værdig både for os og for overtagelse af mit rige."

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

[Herefter det originale brev på græsk.]

9.4

Om eventyrlige undere hos barbariske folkeslag; om uhyggelige og dødbringende heksekunster; og om kvinder, der pludselig er blevet forvandlet til mænd.

1 Da jeg vendte hjem til Italien fra Grækenland og kom til Brundisium, gik jeg fra borde og spadserede i den berømte havn, som Quintus Ennius med en noget søgt, men ganske begavet glose har kaldt *praepes*, 'vinget',³ og jeg fik øje på nogle bunker af bøger, der var udstillet til salg. 2 Jeg styrede med det samme ivrigt hen til bøgerne. 3 Alle disse bøger var græske og fyldt med overnaturlige hændelser og historier, ting man aldrig havde hørt om, og som var utrolige, og det drejede sig om ældre forfattere med en betydelig autoritet: prokonneseeren Aristeas, nikæeren Isigonos, Ktesias, Onesikritos, Polystefanos og Hegesias; 4 selve bindene var snavsede på grund af langvarig forsømmelse, og deres tilstand og udseende var fæl. 5 Jeg gik dog nærmere og forhørte mig om prisen, og da jeg var blevet lokket af deres ekstraordinære billighed, købte jeg flere for en lav sum, og i løbet af de to næste nætter løb jeg hurtigt igennem dem alle; under min læsning plukkede jeg noget ud og nedskrev nogle besynderlige beretninger, som stort ikke er blevet nævnt af vore egne forfattere, og jeg har spredt dem ud i disse noter, så at den, der vil læse dem, ikke vil finde sig helt ukyndig eller uvidende, når han hører den slags historier.

6 Der var i disse bøger også følgende: De skythere, der bor længst borte under de nordlige himmelstrøg, spiser menneskekød og lever på basis af denne type mad, og de kaldes *anthropofager* ('menneskeædere'); i den samme egn findes der mennesker, der kun har ét øje midt i panden: Det er arimasperne, der har det samme udseende, som kykloperne har ifølge digterne; ligeledes er der i det samme område mennesker, der er enestående hurtige, og som har fødder, der vender bagud, ikke som hos andre mennesker fremad; yderligere er der beretninger om, at der i det fjerneste land, der hedder Albania, fødes mennesker, som bliver gråhårede, mens de endnu er børn, og som ser bedre med deres øjne om natten

3. Ennius, *Annales* 488 Vahlen (se også 7.6.6).

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

end om dagen; man har også hørt om – og det siges at være sandt – at sauroma-terne, som bor på den anden side af floden Borysthenes, kun spiser hver anden dag og altså afholder sig fra mad hver anden dag.

7 I de samme bøger er jeg også stødt på noget, som jeg senere har læst i syvende bog af Plinius Secundus' *Naturhistorie*:⁴ Der findes i Afrika familier af mennesker, der kan forhekse med stemmen og tungen, og 8 hvis de ved et tilfælde i høje toner har rost nogle smukke træer, rigelige afgrøder, yndige spædbørn, glimrende heste, velnæret og velpasset kvæg, kan alle disse pludselig dø af netop denne grund. At også øjne kan rumme en dødbringende forhekselse, fandt jeg omtalt i disse bøger, og det berettes, at der findes mennesker blandt illyrerne, som blot ved at se kan dræbe dem, de har set på med vrede i længere tid, og at de mennesker, både mænd og kvinder, der har dette skadelige syn, har to pupiller i hvert øje. 9 Der skal ligeledes i Indiens bjerge findes mennesker med hundehoveder, der gør, og de lever af fugle og vilde dyr, som de jager; i det fjerneste land mod øst skal der eksistere nogle besynderlige væsner: Mennesker, som man kalder *etbenede*, fordi de løber omkring kun på ét ben med en fantastisk hurtighed; der findes også nogle, der ingen hals har, men bærer øjnene på skuldrene. 10 Men det mest besynderlige af det, som disse forfattere har skrevet, er følgende: De siger, at der findes et folk i den fjerneste del af Indien, der har lodne kroppe, der er dækket af fjer ligesom hos fugle, og de ernærer sig ikke ved at spise, men lever ved at indånde blomsterduft gennem næsen; pygmæerne bor ikke langt fra disse, og de højeste af dem er ikke større end to en kvart fod.

11 Alt dette og mere til har jeg læst; 12 men mens jeg skrev det ned, blev jeg grebet af væmmelse ved denne type skrifter, som slet ikke yder noget bidrag til at forskønne og glæde vort liv. 13 Alligevel har jeg lyst til i denne samling af mærkværdigheder at opregne, hvad Plinius Secundus, en mand, der i sin samtid var i besiddelse af stor indflydelse i kraft af sin begavelse og værdighed og også nød stor autoritet, skrev i syvende bog af sin *Naturhistorie*,⁵ og som han hverken havde hørt eller læst, men selv vidste og havde set. 14 Det citat, der kommer ne-

4. Plinius, *Naturalis historia* 7.16.

5. Plinius, *Naturalis historia* 7.36.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

denfor, er hentet fra den bog, som sandelig må få os til at afvise eller grine ad ældre digteres velkendte skrøne om Caenis og Caeneus. 15 "Det er ikke en fabel," siger han, "at kvinder kan forvandles til mænd. Vi finder i årbøgerne, at dengang Quintus Licinius Crassus og Gaius Cassius Longinus var konsuler, blev en pige i Casinum forvandlet til en dreng i sine forældres påsyn og på offertydernes befaling deporteret til en øde ø. Licinius Mucianus har berettet, at han i Argos havde set en vis Areskontis, der oprindeligt havde heddet Areskusa, og hun var blevet gift med en mand, men da skægget og de mandlige organer var vokset frem, havde han giftet sig med en kvinde; i Smyrna havde han set en dreng opleve det samme. Selv har jeg i Africa set Lucius Cossitius, en thysdritansk borger, blive forvandlet til en mand på sin bryllupsdag, og han var stadig i live, da jeg skrev dette."

16 Plinius skriver i den samme bog: "Der fødes mennesker, der har begge køn, som vi kalder *hermafroditter*, og de blev engang kaldt *androgynæ* og anset for jæretegn, men nu bruges de til underholdning."⁶

9.5

Forskellige udtalelser af store filosoffer om nydelsens art og natur; et citat af filosofen Hierokles, hvormed han angreb Epikurs læresætninger.

1 Om nydelsen har ældre filosoffer udtalt sig forskelligt. 2 Epikur anser nydelsen for det største gode; dog definerer han den således: "Legemets velafbalancerede tilstand."⁷ 3 Sokratikeren Antisthenes siger, at den er det største onde; han udtrykker sig sådan: "Jeg vil hellere være sindssyg end føle nydelse!"⁸ 4 Speusippos og hele det gamle Akademi siger, at nydelse og smerte er to onder, der er hinandens modsætninger, og at det gode er, hvad der ligger midt imellem de to.⁹ 5 Zenon mente, at nydelse var noget ligegyldigt, det vil sige neutralt, hverken et gode eller et onde, hvilket han med et græsk ord kaldte *adiáforon*.¹⁰ 6 Peripatetikeren Kritolaos sagde, at nydelse var et onde, og at den affødte mange andre onder: ligegyld-

6. Plinius, *Naturalis historia* 7.34.

7. Epikur fr. 68 Usener.

8. Antisthenes fr. 65 FPG 2. 268.

9. Speusippos fr. 196 FPG 3. 92.

10. Zenon fr. 195 von Arnim.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

dighed, lediggang, glemsomhed og fejhed.¹¹ 7 Før alle disse har Platon drøftet nydelsen så varieret og forskelligartet, at alle de anskuelse, jeg har nævnt ovenfor, synes at strømme ud af kilderne, nemlig hans dialoger; for han anvender hver eneste af dem, sådan som selve nydelsens natur byder sig frem, og den er mangfoldig, og sådan som betragtningen af de sager, han behandler, og de ting, han vil bevirke, forlanger. 8 Hver gang Epikur blev nævnt, havde min landsmand Taurus altid på sine læber følgende ord af stoikeren Hierokles, en samvittighedsfuld og seriøs mand: "At nydelsen er et mål, er en luders mening; der findes intet forsyn: ikke engang en luders mening!"¹²

9.6

På hvilken måde man skal udtale den første stavelse i frekventativer, der er afledt af verbet ago.

1 Af *ago* ('handler') og *egi* ('har handlet') er afledt de verber, som filologerne kalder frekventativer, nemlig *actito* ('sysler meget med') og *actitavi* ('har syslet meget med'). 2 Jeg har hørt nogle mænd, der sandelig ikke var uden dannelse, udtale disse ord med en kort vokal i den første stavelse, og de angiver som begrundelse, at det første bogstav i det verbum, der ligger til grund, udtales kort. 3 Men hvorfor siger vi så *esito* og *unctito* med en lang første vokal, når de er frekventativer af *edo* ('spiser') og *ungo* ('smører'), hvor første vokal udtales kort, mens vi omvendt siger *dictito* med en kort vokal, når den er afledt af *dico* ('siger')? Skulle man ikke snarere forlænge *actito* og *actitavi*? For i næsten alle frekventativer udtales den første stavelse på samme måde som den samme stavelse i perfektum participium af disse verber: F. eks. bliver *lego* ('læser') *lectus* til *lectito*, *ungo unctus* til *unctito*, *scribo* ('skriver') *scriptus* til *scriptito*, *moveo* ('bevæger') *motus* til *motito*, *pendeo* ('hænger') *pensus* til *pensito*, *edo esus* til *esito*; men omvendt bliver *dico dictus* til *dictito*, *gero* ('bærer') *gestus* til *gestito*, *veho* ('transporterer') *vectus* til *vectito*, *rapio* ('bortfører') *raptus* til *raptito*, *capio* ('tager') *captus* til *captito* og *facio* ('gør') *factus*

11. Kritolaos fr. 23 Wehrli.

12. Hierokles fr. ?? (ikke verificeret hos von Arnim).

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

til *factito*. Således bør *actito* udtales med en lang vokal, eftersom det er afledt af *ago actus*.

9.7

Hvordan oliventræet vender sine blade ved vintersolhverv og sommertilhverv; om lyrer, der på dette tidspunkt klinger med en anden lyd.

1 Det er ofte blevet skrevet og regnes for rigtigt, at bladene på oliventræerne vender sig ved vintersolhverv og sommertilhverv, og at den del af dem, der var nederst og skjult, nu kommer opad og udsættes for vore øjne og for solen. 2 Jeg har mere end én gang ønsket at undersøge sagen, og det synes stort set at være sandt.

3 Men om lyrer findes en påstand, man ikke ser særlig tit, men som er mere forunderlig; denne sag, forsikrer andre lærde mænd, bl. a. Suetonius Tranquillus i første bog af *Legenes historie*, er tilstrækkeligt udforsket og ganske sikker: Når nogle strenge på lyren anslås på dagen for vintersolhverv, er det andre strenge, der giver lyd fra sig.¹³

9.8

Den, der har meget, må nødvendigvis også savne meget; om denne sag en kort og elegant udtalelse af filosofen Favorinus.

1 Det er virkelig sandt, hvilket kloge mænd har sagt ud fra deres erfaring, at den, der har meget, mangler meget, og at et stort behov ikke opstår ud fra stort fatigdom, men af stor rigdom: Der kræves nemlig meget for at bevare det meget, man har. 2 Den, der således ejer meget, og som ønsker at vogte sig og sørge for, at han ikke kommer til at mangle noget, og at han ikke får brug for noget, har behov for at miste noget, ikke at vinde noget, og at eje mindre, så han får brug for mindre.

13. Suetonius, *Ludicra historia* 1 fr. 181 Reifferscheid.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

3 Denne tanke husker jeg, er blevet vendt af Favorinus med alles store bifald og indeholdt i disse få ord: "Det er umuligt for den, der har brug for femten tusind kapper, ikke at have brug for mere; for hvis jeg ønsker mere, end jeg har, og fjerner noget af det, jeg har, er jeg tilfreds med det, jeg har."¹⁴

9.9

Hvilken metode skal man anvende til at oversætte græske sætninger; om nogle vers af Homer, som Vergil menes at have oversat enten rigtig godt eller uheldigt.

1 Når man oversætter og efterligner slående udtryk i græske digte, siger man, at man ikke altid skal anstrenge sig for at give en ordret oversættelse af alle ord. 2 For meget mister sin charme, hvis det overføres med magt ligesom uvilligt og modstræbende. 3 Vergil har derfor klogt og velovervejede ladet noget ligge og udtrykt noget andet, da han efterlignede passager hos enten Homer eller Hesiod eller Apollonios eller Parthenios eller Kallimachos eller Theokrit eller andre.

4 Da således for nylig både Theokrits og Vergils *Hyrdedigte* blev læst ved bordet, bemærkede vi, at Vergil havde udeladt noget, som på græsk lyder lige så fint som dejligt, men som hverken burde eller kunne oversættes. 5 Men hvad han har erstattet med i stedet for det, han har udeladt, er næsten mere tiltalende og yndefuldt:

"Driver jeg med mine Geder forbi, straks tar Klearista
Æbler og kaster til mig, og hun smækker saa lækkert med Tungen."¹⁵

6 "Jeg bliver ramt med et æble af Galatea, den frække,
bort til pilen hun løber og håber at ses som den første."¹⁶

14. Favorinus fr. 81 Marres.

15. Theokrit, *Idyl* 5.88-9, overs. Sigurd Müller 1915, 45.

16. Vergil, *Bucolica* 3.64-5 (daktyliske heksametre).

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

7 Også på et andet sted bemærkede vi, at noget var omhyggeligt udeladt, hvad der i det græske vers var udtrykt meget sødt:

"Tityros! Hør kammerat! Du vil nok holde øje med mine.

Driv dem til vanding ved kilden, men tag dig i agt for den ene:

Bukken, den libyske gule, er slem til at stange for tiden."¹⁷

8 Hvordan kunne Vergil oversætte 'Hør kammerat!', ord, som ved Hercules ikke er almindelige, men har en naturlig charme? 9 Dette lader han derfor ligge, og oversætter det øvrige ikke uelegant, bortset fra, at han bruger ordet *caper* ('ged'), som Theokrit har kaldt *enórchas* ('ged med testikler') – 10 ifølge Marcus Varro¹⁸ kaldes en ged på latin kun *caper*, hvis den er kastreret -:

11 "Tityrus, pas mine geder, jeg kommer igen med det samme, giv dem at drikke af kilden, og, Tityrus, mens du dem driver, pas så på vædren, for den vil med hornene gerne dig stange."¹⁹

12 Og da jeg nu taler om oversættelse, husker jeg, at har hørt fra elever af Valerius Probus, en lærd mand og ganske erfaren i at læse og vurdere ældre litteratur, at han plejede at sige, at Vergil aldrig havde været mere uheldig end, da han fra Homer havde oversat disse meget smukke vers, som Homer formede om Nausikaa:

"Ligesom Artemis går med sin bue i bjergenes højder,
i Erymanthos' skov eller over Taýgetos' tinder,
glad for sin spændende jagt på hurtige hjorte og vildsvin,
alt imens vildnissets nymfer, Aigiderysterens døtre,

17. Theokrit, *Idyl* 3.3-5, overs. Kai Møller Nielsen 1990, 24.

18. Varro fr. 419 Funaioli.

19. Vergil, *Bucolica* 9.23-5 (daktyliske heksametre).

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

springer og danser omkring så Leto glædes af hjertet
over at se hun er højest og skønnest af alle de andre,
let nok at kende i flokken om end de alle er skønne –"²⁰

"Som når Diana leder sit kor ved Eurotas's brinker
eller på Cynthus' åse på Delos, imens Oreaders
tusindtal flokkes omkring hende; som hun går dér med sit kogger
over sin skulder, knejser hun højt blandt de andre Gudinder
(og i sit hjerte fornemmer Latona en moderlig stolthed)."²¹

14 De fortalte, at Probus først og fremmest mente, at hos Homer sammenlignes pigen Nausikaa, der leger mellem sine veninder på ensomme steder, rigtigt og passende med Diana, der jager på bjergryggene mellem landlige gudinder, men at Vergil havde gjort noget, der ikke svarede hertil, eftersom Dido, der skrider frem midt i byen omgivet af tyriske fyrster i en højtidelig påklædning og med en værdig gang, som han selv siger, "i iver for værket og fremtidens rige",²² intet kan fange af den sammenligning, der passer med Dianas leg og jagt; 15 og hvad Homer senere siger dygtigt og ligeud om Dianas interesse og fornøjelse ved jagt, lader Vergil, skønt han ikke havde sagt et ord om hendes jagt, hende blot bære et pilekogger på skulderen, som om det var en byrde og en oppakning; og de fortalte, at Probus især havde beundret, at den homeriske Leto havde følt en ægte og dybtfølt glæde, der blomstrede i hendes inderste hjerte og sjæl, for det er, hvad "så Leto glædes af hjertet" betyder, mens Vergil, der ønskede at efterligne denne passage, har gjort glæden sløv, let, tøvende og ligesom flydende på hjertets overflade; Probus vidste nemlig ikke, hvad andet *pertemptant* ('fornemmer'), kunne betyde; 16 bortset fra alt dette mente han også, at Vergil havde udeladt blomsten af hele passagen, fordi han kun i ringe grad han fulgt Homer:

20. Homer, *Odysseen* 6.102-8, overs. Otto Steen Due 2002, 95.

21. Vergil, *Aeneiden* 1.498-502, overs. Otto Steen Due 1996, 25.

22. Vergil, *Aeneiden* 1.504, overs. Otto Steen Due 1996, 25.

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

"Let nok at kende i flokken om end de alle er skønne –",²³

eftersom man ikke kunne udtrykke en større og mere fuldkommen lovprisning af skønhed end, at hun alene udmærker sig blandt alle de smukke piger, og at hun alene er let at kende blandt dem alle.

9.10

Annaeus Cornutus tilsvinede med sin gemene og hadefulde kritik de vers af Vergil, hvormed han ærbart og diskret omtalte Venus' og Vulcanus' samleje.

1 Digteren Annianus og de fleste mænd, der tilhører den samme muse, priste i høje toner disse vers af Vergil, hvormed han dækkede Vulcanus og Venus, der blev forenet i kraft af deres ægteskab – en sag, der bør tilhylles efter naturens lov – med blufærdige ord, selv om han viste og demonstrerede dem. 2 Han skrev nemlig på følgende måde:

Ea verba locutus

*optatos dedit amplexus placidumque petivit
coniugis infusus gremio per membra soporem.*

"Han tav og, som han forønsked,
tog han sin hustru i favn og søgte, forenet med hende,
siden en blidelig slummer til lise for sine lemmer."²⁴

23. Homer, *Odysseen* 6.108, overs. Otto Steen Due 2002, 95.

24. Vergil, *Aeneiden* 8.404-406, overs. Otto Steen Due 1996, 240.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

3 De mente, at det var mindre vanskeligt i beskrivelsen af den slags ting at bruge ord, som med et eller to korte og fine tegn viser sagen, sådan som Homer har sagt med *det jomfruelige bælte*,²⁵ *sengens ret*²⁶ og *elskovens værk*,²⁷ 4 og at ingen anden har nævnt med så mange og så klare og dog ikke forborgne, men med rene og ordentlige ord den ærværdige hemmelighed ved det ærbare samleje.

5 Men Annaeus Cornutus, en mand, der i de fleste andre henseender hverken er ulærd eller uklog, har alligevel i den anden af de bøger, han skrev med titlen *Om sætningsfigurer*, været grov over for den fine lovprisning af hele denne blufærdighed med en alt for smagløs og hadefuld undersøgelse. 6 For selv om han havde anerkendt denne type af figur og havde sagt, at versene var skrevet ganske velovervejeth, sagde han alligevel: "Han har nævnt ordet *membra* ('lemmer'), en smule indiskret."²⁸

9.11

Om Valerius Corvinus; og hvorfra navnet Corvinus kommer.

1 Blandt fremtrædende forfattere råder der fuldstændig enighed om Valerius Maximus, som fik tilnavnet Corvinus, fordi han blev hjulpet og forsvaret af en ravn (*corvus*). 2 Det er en ganske mærkelig sag, der er omtalt i årbøgerne:²⁹ 3 En ung mand af denne familie blev under Lucius Furius' og Appius Claudius' konsulat udnævnt til militærtribun. 4 På denne tid havde gallernes vældige tropper slået sig ned i det pomptinske område, og konsulerne, der var temmelig nervøse på grund af fjendernes styrke og mængde, stillede hæren op til slag. 5 I mellemtiden gik gallernes anfører, der var enormt høj, og hvis våben glimtede af guld, frem med store skridt, og mens han rystede sit spyd i hånden, skred han frem, og nedladende og arrogant så han sig omkring med foragt over alt og befalede en at komme ud og kæmpe med ham, hvis der var nogen fra hele den romerske hær, der dristede sig til at slås med ham. 6 Mens de andre vaklede mellem frygt og skam, opnåede tri-

25. Homer, *Odysseen* 11.245.

26. Homer, *Odysseen* 23.296.

27. Homer, *Odysseen* 11.246.

28. Annaeus Cornutus, *De figuris sententiarum* 2 fr. 36 Mazzarino.

29. F. eks. Quadrigarius, *Annales* fr. 12 Peter.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

bunen Valerius først tilladelse af konsulerne til at kæmpe mod galleren, der prælede så voldsomt, og han gik ham uforfærdet, men forsigtigt i møde; de mødtes og stod stille, og så kom de i håndgemæng, 7 Nu dukkede en guddommelig kraft op: Pludselig fløj en ravn, som ingen havde set før, nærmere og satte sig på tribunens hjælm, og derfra begyndte den at angribe modstanderens ansigt og øjne; den sprang ind på ham, forvirrede ham, flænsede hans hånd med sine kløer, hindrede hans udsyn med sine vinger, og da den havde raset tilstrækkeligt ud, fløj den tilbage til tribunens hjælm. 8 Mens begge hære så til, forlod han sig på sin egen tap- perhed og blev forsvaret ved fuglens indsats og besejrede fjendernes skrækind- jagende anfører og dræbte ham, og derfor fik han tilnavnet Corvinus. 9 Dette skete i året 405 efter Roms grundlæggelse.

10 Den guddommelige Augustus sørgede for, at en statue blev opstillet af Cor- vinus på hans eget torv. På hovedet af denne statue er der en figur af en ravn til minde om den sag og den kamp, vi har omtalt.

9.12

Om ord, som med deres betydning i to retninger kaldes modsatte og reciprokke.

1 Ligesom man kan sige *formidulosus* både om den, der frygter, og den, der frygtes, *invidiosus* både om den, der misunder, og den, der misundes, *suspiciosus* både om den, der mistænker, og den, der mistænkes, *ambitiosus* både om den, der går omkring, og den, der gås omkring, *gratiosus* både om den, der takker, og den, der takkes, *laboriosus* både om den, der arbejder, og den, der fremkalder arbejde, ligesom adskillige andre ord af denne type kan gå begge veje, sådan har også *infestus* en dobbelt betydning. 2 For man kalder ham *infestus* ('truende'), der frem- kalder en ulykke for en anden, og omvendt den, der har en ulykke hængende over sig fra anden side, kalder man også *infestus* ('truet').

3 Den betydning, jeg gav først, er der virkelig mange eksempler på: Der er jo mange, der taler sådan, at de omtaler en fjende eller en modstander som *infestus*; men den anden betydning er mere ukendt og dunkel. 4 Hvilken almindelig mand kunne nemlig let sige om nogen, at han var *infestus*, for hvem en anden var *in- festus*? Men også de fleste ældre forfattere har sagt sådan, og Marcus Tullius har i

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

den tale, han skrev *For Gnaeus Plancius* anvendte dette ord: 5 "Det ville smerte mig, mine herrer dommere, og jeg ville tage det meget tungt, hvis min klients sikkerhed skulle blive truet mere (*infestior*) af selve den grund, at han havde beskyttet min sikkerhed og mit liv med sin venlighed, beskyttelse og bevogtning."³⁰ 6 Jeg foretog derfor undersøgelser vedrørende oprindelsen og ideen med ordet, og jeg fandt følgende i et skrift af Nigidius: "*Infestus* er afledt af *festinare* ('ile'); for den, som angriber nogen og presser ham i hast og prøver at tvinge og har travlt (*festinat*), eller omvendt: Den, hvis fare og undergang der fremskyndes (*festinatur*), begge kaldes de *infestus* fra angrebet og truslen fra en misgerning, som nogen vil udøve over for en anden eller nogen skal lide."³¹

7 For at nu ingen skal spørge om eksempler på *suspiciosus*, som jeg nævnte før, og *formidulosus* med den betydning, som er den sjældneste, så kan man finde *suspiciosus* hos Marcus Cato i *Talen om Florius' ejendom*: "Med mindre nogen åbenlyst drev prostitution eller havde lejet sig til ud til en bordelvært, mente de dog ikke, at det var rimeligt at bruge magt mod en fri mand, selv om han var ilde berøgtet og mistænkelig (*suspiciosus*)."³² 8 *Suspiciosus* betyder her hos Cato 'mistænkelig', ikke 'som har mistanke'. 9 I *Catilina* anvender Sallust *formidulosus* om en mand, der frygtes, på følgende sted: "Når denslags unge blev mænd var ingen anstrengelse dem uvant, intet terræn vanskeligt eller ufremkommeligt, ingen våbenklædt fjende skrækindjagende (*formidulosus*)."³³

10 Ligeledes siger Gaius Calvus i sine digte *laboriosus*, ikke som almindeligvis om den, der anstrenger sig, men om det, der kræver anstrengelse:

"Du vil undgå det hårde (*laboriosum*) liv på landet."³⁴

11 På samme måde siger Laberius i *Søstrene*:

30. Cicero, *Pro Plancio* 1.

31. Nigidius fr. 47 Swoboda.

32. Cato, *De re Floria* fr. 225 Malcovati.

33. Sallust, *Catilina* 7.5, overs. Mogens Leisner-Jensen 1990, 51.

34. Calvus fr. 2 Morel (trochæer).

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

"Ja, ved Castor, vinen her er søvnig (*somniculosum*)!"³⁵

12 Og Cinna siger et sted i sine digte:

"En søvnig (*somniculosam*) slange som de puniske psyllere."³⁶

13 *Metus* ('frygt') og *iniuria* ('uret') og andre af den slags kan siges i to betydninger: For *metus hostium* er en korrekt betegnelse både, når fjenderne frygter, og når de frygtes. 14 Således har Sallust i første bog af sine *Historier* talt om *metus Pompei*, ikke at Pompeius var bange, hvilket er den mest almindelige betydning, men at han blev frygtet. Citatet fra Sallust lyder sådan: "Denne krig blev fremkaldt af frygten for den sejrige Pompeius (*metus Pompei*), der ville bringe Hiempsal tilbage til sin trone."³⁷ 15 Ligeledes på et andet sted: "Da frygten for punerne (*metu Punico*) var fjernet, var der lejlighed til rivalisere med hinanden."³⁸ 16 På samme måde siger vi 'uret' både for dem, som lider den, og for dem, som bibringer dem, og eksempler på det er nemt at finde.

17 Følgende passage hos Vergil har i den samme form en dobbelt betydning:

Et vulnerere tardus Ulixi.

"Halt af et hug fra Ulixes."³⁹

Han taler ikke om et sår, Odysseus havde modtaget, men som han havde givet. 18 Også *nescius* siges såvel om den, der er ukendt, som den, der er uvidende. 19 Men dette ord bruges hyppigt om den, der er uvidende, men kun sjældent om det, som

35. Laberius, *Sorores* 86 Ribbeck (trochæer).

36. Cinna fr. 10 Morel (jambisk trimeter).

37. Sallust, *Historia* 1, fr. 53 Maurenbrecher.

38. Sallust, *Historia* fr. 12 Maurenbrecher.

39. Vergil, *Aeneiden* 2.436, overs. Otto Steen Due 1996, 53.

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

er ukendt. 20 *Ignarus* siges på tilsvarende måde ikke bare om den, der ikke ved noget, men også om den, der er ukendt. 21 Plautus siger i *Rebet*:

"Ukendte (*nesciis*) steder er vi på med et ukendt (*nescia*) håb."⁴⁰

22 Sallust: "Efter den menneskelige lyst til at besøge det ukendte (*ignara*)."⁴¹
Vergil:

"Mimas . . . på Laurenternes fremmede (*ignarum*) strande."⁴²

9.13

En passage fra Claudius Quadrigarius' historieværk, hvori han skildrer kampen mellem Manlius Torquatus, en ung adelsmand, og hans galliske fjende, der havde udfordret ham.

1 Titus Manlius var af højeste byrd og yderst fornem. 2 Denne Manlius fik tilnavnet Torquatus. 3 Jeg har hørt, at årsagen til hans tilnavn var en snoet halskæde af guld, som han havde trukket af en dræbt fjende, og som han tog på. 4 Men hvilken fjende det var, og hvor han kom fra, hvor skrækkelig hans størrelse var, hvor fræk han var som udfordrer, og hvilken måde der blev kæmpet til enden på, alt det beskriver Quintus Claudius i første bog af *Årbøgerne* fuldstændig rent og klart og med den enkle og usmykkede charme, et gammeldags sprog har. 5 Når filosofen Favorinus læste denne passage fra denne bog, plejede han at sige, at hans sind blev rystet og ramt af bevægelse og slag, som ikke var mindre, 6 end hvis han selv betragtede dem kæmpe med sin egne øjne.

7 Jeg citerer fra Quintus Claudius, hvor denne kamp er blevet skildret: "I mellemtiden trådte en galler frem, som var ubevæbnet bortset fra et skjold og to sværd, og som var smykket med en halskæde og nogle armbånd; han overgik de øvrige i kræfter, størrelse, ungdom og tapperhed. 8 Da slaget var kommet godt i

40. Plautus, *Rudens* 275 (kretisk tetrameter).

41. Sallust, *Historia* 1 fr. 103 Maurenbrecher.

42. Vergil, *Aeneiden* 10.706, overs. Otto Steen Due 1996, 312.

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

gang, og begge sider kæmpede med den største iver, gav han med hånden et tegn til begge parter om, at de skulle holde inde. 9 Der blev et ophold i slaget. 10 Straks der var blevet stille, råbte han med meget høj stemme, at hvis der var nogen, der ville kæmpe med ham, skulle han træde frem. 11 Ingen vovede det, fordi han var så stor, og hans ansigt havde et så skrækindjagende udseende. 12 Derpå begyndte galleren at grine og række tunge. 13 Det smertede snart en vis Titus Manlius, der var af fornem familie, at en så stor skændsel ramte staten, fordi ingen fra en så stor hær trådte frem. 14 Som sagt gik han frem og ville ikke acceptere, at en galler så skammeligt klædte romersk tapperhed af. Han tog en infanterists skjold og et spansk sværd på og stillede sig over for galleren. 15 Under stor frygt fandt kampen sted på selve broen, mens begge hære var tilskuere. 16 Som jeg sagde før, stillede de sig op: Galleren sang en krigssang, mens han holdt sit skjold frem, som han var trænet til; Manlius stolede mere på sit mod end på sin taktik, slog sit skjold mod den andens og bragte galleren ud af balance. 17 Mens galleren igen prøvede at indtage den samme position, slog Manlius igen sit skjold mod den andens og skubbede ham igen væk; på den måde rykkede han ind under det galliske sværd og gennemborede brystet med sit spanske sværd; under den samme fremrykning huggede han i hans højre skulder og trak sig ikke tilbage, førend han havde væltet ham, for at galleren ikke skulle få et angreb sat ind. 18 Da han havde fældet ham, skar han hovedet af ham, trak halskæden af og satte den blodig, som den var, på sin egen hals. 19 Fra denne bedrift fik han selv og hans efterkommere tilnavnet Torquatus.⁴³

20 Efter denne Titus Manlius, hvis kamp Quadrigarius beskrev, kaldes befalinger, der både er barske og strenge, for *manlianske*, fordi han senere som konsul under krigen mod latinerne henrettede sin egen søn, som var blevet sendt ud for at rekognoscere og havde dræbt en fjende, som havde provokeret ham, selv om han havde fået et forbud mod det.

43. Claudius Quadrigarius, *Annales* fr. 10b Peter.

9.14

Ovennævnte *Quadrigrarius* talte ordentlig latin, da han efter traditionen sagde *huius facies*; andre eksempler på bøjningen af tilsvarende ord.

1 Passagen, jeg citerede lige før⁴⁴ fra Quintus Claudius: *propter magnitudinem atque inmanitatem facies* 'fordi han var så stor, og hans ansigt havde et så skrækindjagende udseende', har jeg undersøgt ved at udforske flere gamle manuskripter, og jeg har fundet det, sådan som jeg skrev det. 2 For det var den mest almindelige deklination i ældre tid: *facies*, genitiv *facies*, som nu efter grammatikken hedder *faciei*. Men jeg har dog også fundet nogle manuskripter, hvori der var skrevet *faciei*, og hvor det, der var skrevet først, var blevet slettet.

3 Jeg husker også, at jeg i biblioteket i Tibur⁴⁵ fandt begge stavemåde *facies* og *facii* i det samme manuskript af Claudius.⁴⁶ Men der stod *facies* i teksten og lige overfor *facii* med dobbelt *i*, 4 men det mente jeg heller ikke, var uforeneligt med praksis i gamle dage; for af *dies* ('dag') har man i genitiv både sagt *dies* og *dii* og af *fames* ('sult') både *famis* og *fami*.

5 Quintus Ennius har i sekstende bog af *Årbøger* skrevet *dies* i stedet for *diei* i følgende vers:

"Men da kom så omsider sidste dags (*dies*) længde til ende."⁴⁷

6 Caesellius forsikrer, at også Cicero i den tale, han holdt *For Publius Sestius*, har skrevet *dies* i stedet for *diei*, og da jeg havde brugt en hel del energi på at lede efter adskillige gamle manuskripter, fandt jeg det rigtigt, hvad Caesellius siger. 7 Citatet fra Marcus Tullius lyder: "Men ridderne vil blive straffet for den dag (*dies*)."⁴⁸ Derfor kan jeg ved Hercules let få mig selv til at tro på dem, som har skrevet, at de har set et manuskript med Vergils egen håndskrift, hvori der stod følgende:

44. 9.13.11.

45. Jeppe Tønsberg, *Offentlige biblioteker i Romerriket*, København 1976, 12, 68-69, 129.

46. Claudius Quadrigrarius fr. 30 Peter.

47. Ennius, *Annales* 16, 413 Vahlen (daktylisk heksameter).

48. Cicero, *Pro Sestio* 28.

Aulus Gellius, *Attiske nætter* 9. bog

"Lige så snart som vægten gør dagens (*dies*) længde som søvnens."⁴⁹

Her er *dies* det samme som *diei*.

8 Men som der på dette sted synes at være skrevet *dies* af Vergil, således er der ingen tvivl om, at han har skrevet *dii* i stedet for *diei* i følgende vers:

Munera laetitiamque dii.

"Gaver og glæder til dagen."⁵⁰

Her læser de mere uerfarne *dei* ('gudens'), fordi de viger tilbage for dette ords sjældenhed. 9 Sådan som man i gamle dage deklinerede *dies dii*, gjorde man også med *fames fami*, *pernicies pernicii* ('ødelæggelse'), *progenies progenii* ('slægt'), *luxuries luxurii* ('ødselhed'). 10 Marcus Cato har nemlig i den tale, han holdt *Om den puniske krig*, skrevet følgende: "Børn og kvinder blev drevet ud på grund af sult (*fami*)."⁵¹ Lucilius skriver i tolvte bog:

"Rynket og fuld af sult (*fami*)."⁵²

12 Sisenna siger i sjette bog af sin *Historie*: "Romerne kom for at ødelægge (*causa pernicii*)."⁵³ 13 Pacuvius siger i *Paulus*:

"O højeste far til far'en for vor hele slægt (*progenii*)!"⁵⁴

49. Vergil, *Georgica* 1.208 (daktylisk heksameter).

50. Vergil, *Aeneiden* 1.636.

51. Cato, *De bello Carthaginiensi* fr. 191 Malcovati.

52. Lucilius 12, 430 Marx (ufuldstændigt daktylisk heksameter).

53. Sisenna, *Historiae* fr. 128 Peter.

54. Pacuvius, *Paulus* 1 Ribbeck p. 325 (jambisk trimeter).

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

14 Gnaeus Matius siger i enogtyvende bog af *Iliaden*:

"Hærens (*acii*) anden del havde undgået flodens bølger."⁵⁵

15 Matius siger også i treogtyvende bog:

"Eller der bliver en form (*specii*) tilbage, når døde er tavse."⁵⁶

16 Gaius Gracchus siger i talen *Om at bekendtgøre love*: "Man siger, at det blev indført på grund af ødselhed (*luxurii*)."⁵⁷ Og lidt længere fremme står der: "Det er ikke ødselhed (*luxuries*), som nødvendigvis må fremskaffes til at opretholde livet."⁵⁸ Heraf fremgår det, at Gracchus har sagt *luxurii* i genitiv af *luxuries*. 19 Også Marcus Tullius har i den tale, hvormed han forsvarede Sextus Roscius, skrevet *pernicii*. Passagen lyder: "Hvilket vi alt sammen mener ikke sker efter guddommelig beslutning for at ødelægge (*pernicii*), men ved naturkræfternes egen magt og vælde."⁵⁹ 20 Vi må regne med, at Quadrigarius har skrevet enten *facies* eller *facii* i genitiv; *facie* har jeg ikke fundet i noget manuskript.

21 [De, som har talt det reneste latin, har i dativ ikke sagt *faciei*, som man siger nu, men *facie*.] 22 Lucilius siger i sine *Satirer*:

"Hvad der kommer til hans dejlige ansigt (*facie*)
og til hans ungdom."⁶⁰

23 Lucilius siger i syvende bog:

55. Matius, *Ilias* 21 fr. 7 Morel (daktylisk heksameter).

56. Matius, *Ilias* 23 fr. 8 Morel (daktylisk heksameter).

57. Gracchus, *De legibus promulgatis* fr. 50 Malcovati.

58. Gracchus, *De legibus promulgatis* fr. 51 Malcovati.

59. Cicero, *Pro Sexto Roscio* 131, overs. Valdemar Thoresen 1901, 58.

60. Lucilius, *Saturae* 1257-8 Marx (daktyliske heksametre).

"Som holder af dig og viser, at her han din ungdom og charme (*facie*)
ynder i højeste grad, og han lover i fremtid dig venskab."⁶¹

24 Der er dog ikke så få, der læser *facii* begge steder. 25 Men Gaius Caesar mener i anden af sit værk *Om analogi*, at man skal sige *die* og *specie* i genitiv.⁶²

26 Også jeg selv har i *Iugurtha* af Sallust i et manuskript af den største pålidelighed og meget gammelt fundet *die* i genitiv. Passagen lyder: "Der var næppe en tiendedel af dagen (*die*) tilbage."⁶³ Jeg tror nemlig ikke, at man skal acceptere et spidsfindigt argument om, at *die* står i stedet for *ex die*.

9.15

Om den form for diskussioner, som grækerne kalder áporon.

1 Sammen med taleren Antonius Iulianus ønskede jeg i en periode med fridage at tage væk fra heden i byen, og vi var taget til Neapolis. 2 Der var der en ung mand fra en velhavende familie med lærere i begge sprog, som øvede og trænede sin evne i latinsk veltalenhed for at føre sager i Rom; og han bad Iulianus om at høre på ham, når han deklamerede. 3 Iulianus gik hen for at høre ham, og jeg fulgtes med ham. 4 Den unge mand trådte ind og indledte på en mere arrogant og patetisk måde, end det passede sig hans alder, og derefter bad han om at få diskussionsemnerne præsenteret.

5 Til stede sammen med os var en elev af Iulianus, en ung mand, som var dygtig og gjorde fremskridt, og som tog anstød af, at den anden dristede sig til at prøve sig selv så hurtigt over for Iulianus og gennemføre at blive prøvet med en tale, han ekstemperede. 6 Han foreslog således for at gøre et forsøg med ham et diskussionsemne, der ikke var sammenhængende, men af den art, grækerne kalder *áporon*, 'uløselig', og som på latin vel bedst kan oversættes med *inexplicabile*. 7 Diskussionsemnet var af følgende art: "Syv dommere skal gøre sig bekendt med en

61. Lucilius, *Saturae* 7, 269-70 Marx (daktyliske heksametre).

62. Caesar, *De analogia* 2 fr. 9 Funaioli.

63. Sallust, *Iugurtha* 97.3, overs. Mogens Leisner-Jensen 1990, 162.

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

sag mod en anklaget mand, og den dom skal antages, som et flertal blandt dem vælger. Da de syv dommere havde hørt sagen, stemte to for, at den anklagede skulle dømmes til landflygtighed, to andre, at han skulle have en bøde, mens de tre øvrige ville dømmes ham til døden. 8 Der kræves straf på basis af de tre dommers afgørelse, men han gør indvendinger."

9 Så snart den unge mand havde hørt dette, begyndte han uden at overveje noget eller at vente på, at andre forslag skulle lægges frem, straks med forunderlig hastighed at tale om grundlaget for dette det samme emne og at hælde ud strømme af sætninger og ord, som det var umuligt at undslippe, og mængder af ytringer, mens alle de fra den skare, som plejede at høre på ham, jublede højlydt, mens Iulianus rødmede og svedte rigtig forfærdeligt. 10 Men da den unge mand havde plapret mange tusind linjer ud og omsider var kommet til slutningen, og vi så gik ud, fulgte hans venner og bekendte efter Iulianus og udspurgte ham om, hvad han mente. 11 Og dér sagde Iulianus ganske vittigt: "Lad være med at spørge mig om, hvad jeg mener; den unge mand her er veltalende – uden diskussion!"

9.16

Plinius den Ældre, en ikke ulærd mand, opdagede ikke fejlen i det argument, som grækerne kalder antistréfon.

1 Plinius den Ældre blev regnet for at være sin tids lærdeste mand. 2 Han efterlod sig nogle skrifter, som han kaldte *For de studerende*, og som sandelig fortjener den største anerkendelse. 3 I disse bøger lægger han meget stof, der vil fryde ørerne på lærde mennesker. 4 Han nævner også adskillige udtalelser, som han anser for sagt vittigt og skarpsindigt under diskussioner. 5 F. eks. fremlægger han følgende udtalelse fra en diskussion af denne art: "En tapper mand skal have den belønning, som han ønsker. En mand, som havde udført en tapper handling, bad om at ægte en anden mands kone og fik hende. Derefter udførte han, der havde haft konen, en tapper handling. Han bad om at få konen tilbage; han fik afslag." 6 Det er elegant og rimeligt formuleret," siger Plinius, "fra den anden tapre mands side, der forlangte, at konen skulle gives tilbage, sådan: 'Hvis loven er gyldig, så giv mig hende

Aulus Gellius, Attiske nætter 9. bog

tilbage; hvis den ikke er gyldig, så giv mig hende også tilbage."⁶⁴ 7 Men det er undgået Plinius' opmærksomhed, at denne lille sætning, som han mente, var meget smart, ikke er uden den fejl, som på græsk hedder *antistréfon*. Det er en fejl, der ligger på lur og skjuler sig under dække af at være noget værd; for det kan ikke mindre vendes af modparten mod den samme mand, og således kan der af den første tapre mand siges: 'Hvis loven er gyldig, giver jeg hende ikke tilbage; hvis den ikke er gyldig, giver jeg hende heller ikke tilbage.'

64. Hvis loven er gyldig, skal den anden mand have sit ønske opfyldt, det vil sige have konen leveret tilbage. Hvis loven ikke er gyldig, skulle den første mand ikke have sit ønske opfyldt, og den anden mands kone ikke være taget fra ham (Rolfes note).